

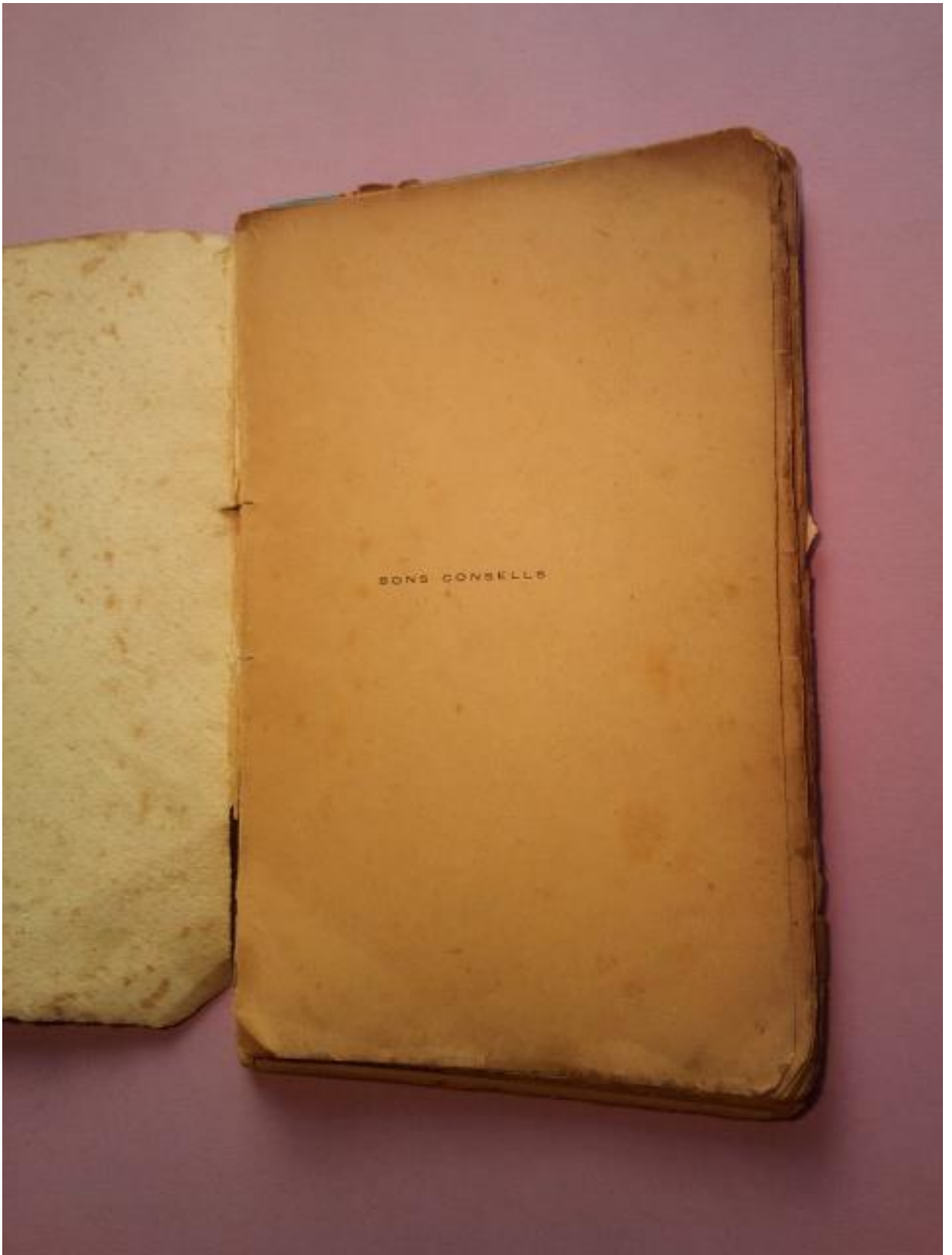
BONS
CONSELLS

PER
DON RAMON FONT

PROFESSOR DE DRET A BARCELONA

ESTAMPA DE N. TOMAS CANDELAB

BONS CONSEILS

BONS CONSELLS

DE LA TRADUCCIO CASTELLANA

PER

DON RAMÓN FONT,

Traductor y Arripiador de Girona.

GERONA.

ESTAMPA DE 'N TOMÁS CARHERAS.

PROLECH

BONS consells son, estimat lector, molt curts, ben pràctichs, força senzills y quasi tots profitosos de debó. Uns porten la firma de Deu, altres lo rasgo de grans mestres y altres lo sagell de centenars de generacions. La millor y més gran part son veritables refrans de nostra ben vulguda llengua, y los restants, si no s'han guanyat encare la patent de refrá, uns ab altres la tozen ben merecoda.

Hi ha molt sabies lliçons sobre religió y moral, medicina é higiens, economia casolana, filosofia, lleys, bona criança y altres assumptos ab vivesa, tino, gracia y valentia donades.

Si les obres literaries de nostra terra no haguessen dit á tothom y en alta veu, que la parla catalana es llengua y valenta y molt rica y ben harmoniosa y tres vegades dolça, ho dirien la millor y més gran part dels «Boas Consells».

Enténganho be tots los catalans qui dintre nostre casa payral fins ab sos compatricis parlen en castellá, y tots los castellans qui no volen aprendre la falaguera llengua de la terra que 'ls dona carinyosa hospitalitat.

Bons consells sobre religió y moral

MANS de burlarte d'algó, mira
be com ets tú.

Ab bona ó mala pitança no
faltes á la templança.

Ab increduls ó masóns ni amistat,
ni relacions.

Ab paciència y més paciència s' ar-
riba á jutge de la Audiencia (1).

Ab tothom ser agradós may super-
biós.

A cadascú lo seu (2).

Ahon la gent no va á missa, no hi
faces estada.

A la mala costum trencarli les ca-
mes.

Al cel no s' hi va ab cotxe (3).

Al qui cau y s' alça, Deu l' ajuda.

Al qui mal viu, la por li segueix.

Als sants y als minyons no 'ls pro-
metes que no 'ls dons (4).

(1) *Semper et patienter*, aconsellaba lo labo-
riós sábi Nerton: *el genis es una larga paciència*,
ya escriure un eminent llstrat.

(2) *Sana cuique*, diu un aforisme jurídic
romá.

(3) *El temple de la gloria no está en un valle
ameno ni en vega deliciosa sino en la cumbre de un
monte, donde se sube por ásperos senderos entre
abrojos y espinas*, va escriure Gracian.

(4) *No el niño al bulto ni el voto el voto*, diuen
á Castilla.

Amich mal reconciliat enemich do-
blat (1).

Ans de moure plet, feshi avinen-
ça (2).

Apartant les ocasions, fugen les
tentacions.

A perill prompte remey cuitat.

A portes tancades lo diable se 'n
torna.

A qui mal fa perdonaràs y mal per
mal may tornaràs.

A qui no 's cansa de pregar, Deu li
fa gracia (3).

Arch sempre armat ó fluix ó tren-
cat (4).

(1) *Sterior est hostis male conciliatus amicus,*
ençenya un refrà llatí.

(2) *Abstinere à cibo et minime peccata,* llegim en
«Lo Ecclesiastic».

(3) *Prætere et accipietis,* llegim en les Sagrades
lletres. *Amen, amen ad cælo Rega,* diu un refrà.

(4) *Perpetuum intentus loquatur vel fustinet ar-
cus,* ençenya un refrà llatí.

Aucell de rapinya sempre està sech.
Avars y superbiosos viuen frenetichs (1).

Balls de caretes ó de saló porten
llàgrimes á discreció.

Boca que no parla, Deu no l'ou.

Bossa de jugador no ha de menester
tancador.

Burles ab dany no cumplen lo any.

Cada pal que agnante sa vela.

Casa de renegador sempre te pena
ó dolor.

Cent quimeres nõ paguen un deute.

Com la fulla d' un arbre cau l' her-
mosura de la cara.

Com més increduls més fanatichs (2).

(1) *Avari et superbi nulla pace fruuntur*, llegim en «La Imitació de Cristo». ¡Ay del homo sense cor, que no estima més que l'or! va escriure en M. Milá y Fontanals.

(2) La experiència ensenya que ls que no creuen en Deu y ls sants, creuen en fets, benxerías, encantaments y saludaders.

Creu filosof en la creu y haurás
ajuda de Deu.

Cristià per força no plau a Deu.

De fer be mal no 'n pervé (1).

De les lleys del honor lo diable ne 'a
l'autor.

Del mal que altre ha sufert, jamay
hages plaer.

Del ou ve 'l sou, del sou lo bou y
del bou la força (2).

Dels pecats dels pares no van los
fills geperuts.

Dels plets la mena se 'n perde.

Del treball ve lo descans.

De lo que tens y no es teu, no se 'n
gaurirà ton hereu.

De mal agrahts l'infern n' es plé.

(1) *Factus vel ingens semper benefactus lucratur,* diu un rector llatí.

(2) *A minimo incipiant qui in maxima prorsus,* diu sant Bernat.

De mals parlaments ixen grans bregues.

De per tot se va al cel.

De xiquet se cria l' arbre dret.

Desgraciat es l' envejós (1).

Deu nos diu, ajudat y t' ajudaré.

Deu dona 'l fret segons la roba (2).

Deu paga y no diu com ni quan.

Deu tanca una porta y n' obra un altra (3).

Deu te per donar, més que no ha dat.

Digues ab qui vas y t' diré qui serás (4).

(1) *Primero se ceba la envidia en las entrañas propias que en el honor del vecino, va escriure Saavedra.*

(2) *Noa impar vesti dat Numen frigus ab alto, ensanya un refrà llatí.*

(3) *Cuando una puerta se cierra, ciento se abren, dicen a Castilla.*

(4) *Instruet ipse tuos mores cumas alter honestus, conta un refrà llatí. Dime con quien andas y te dire quien eres, ensanya un refrà.*

Diners mal guanyats mal profit fan.
Disputes de sogra y nora porten
l' infern abans d' ora.

Ditxós qui mort be (1).

Ditxós qui está en gracia de Deu (2).

Durará per dies curts la casa feta
ab furts.

En lo gran mal Deu ajuda.

En tot temps lo peresós ha sigut
menesterós.

Entrar ó sortir de la iglesia sens fer
lo senyal de la creu, fa jueu.

En vil arbre no hi trobarás fruyt
que bo sie (3).

Es tan immoral la rifa de Madrid,
com lo pitjor dels jochs prohibits.

Estudia lletrat com si sempre ha-

(1) *Beati martiri qui in Domino moriuntur*, llegim en «Lo Apocalipsis».

(2) *Beati munda corde*, está escrit en l'evangeli de sant Mateu.

(3) *Arbor mala non potest bonus fructus facere*, nos diu l'evangeli de sant Mateu.

guesses de viurer y viu com si ha-
guesses de morir desseguida.

¿Fas mal?, tem altre tant.

Fes be lo temps que viurás, que
axó te'n portarás.

Fes tos afers ab repós, dexa dir al
envejós.

Feu lo be, ans no moriu.

Feyna feta may es destorb.

Gloria vana floreix y no grana.

Gran ciencia es lo conexement y
menyspreu de si mateix.

Guays y vestit negre no trauen
l'ánima de pena.

Guerra, cacera y amors per cada
pler mil dolers.

Hi ha temps per tot, si be s'aprofita.

Hisenda mal guanyada no tindrà
gayre durada.

Home desdit no val un ardit.

Home pacíflech tot ho endreça.

Home sense bens, ofici ó carrera,
anirà sempre de mala manera.

Horrenda vilesa es lo desafiú (1).

La alegría está en lo ben viure (2).

La almoyna quan la farás, no mires
á qui la fas.

La almoyna que 's fa secreta es ac-
cepta y molt perfecta (3).

La capa que 's den no abriga gayre.

La caritat ben ordenada comença
per sí mateix (4).

La caritat es la més gran de totes
les virtuts (5).

(1) *La sangre nada lava, nada borra y mancha la conciencia*, diu la popular escriptora Bohl. (*Fernan Caballero*).

(2) *Vix nunquam esse tristis, bene vive*, escrigué lo doctíssim sant Isidoro.

(3) *Te autem faciente elemosinam, nesciat sinistra tua quid faciat dextera tua*, llegim en l'evangeli de sant Mateu.

(4) *Primero san mis dientes que mis parientes*, diuen á Castilla.

(5) *Major autem harum est charitas*, va escriure sant Pau, parlant de les virtuts teologals.

La conciencia dolenta es com la goma, s' estira y s' arronça.

La donzella recatada serà mol bona casada (1).

La gracia de Deu arriba per tot.

La ira es un vici que fa perdre 'l judici (2).

La ira trau l' home de judici (3).

La lley de Deu no vol trampes.

La mar com més te més brama (4).

La millor sort dels daus es, no jugarlos.

La millor sort de la rifa es, no posarhi.

La obediencia es una gran virtut (5).

(1) *La donzella y el azor las espaldas hacia el sol*, diuen á Castilla.

(2) *Ira est initium insanie*, va escriure Ciceró.

(3) *Ira brevis furor est*, llegim en les obres de Séneca.

(4) *Plus cupit habere posse qui plus habet*, va escriure Séneca. *Quien más tiene más quiere*, diu un refrá.

(5) *Valde magnum est in obedientia stare*, está escrit en «Lo Kempis».

La obediència ompla 'l cel y la re-
belió l' infern.

La ocasió fa 'l lladre.

La ociositat es mare de tots los vi-
cis (1).

La paciència tot ho alcança.

La passió enfosqueix lo conexement.

La peresa es mare de la pobresa.

La taca no hi sie, la pols bufant fuig.

Les arts que adulan al vici, no son
arts son vil ofici (2).

Les burles fan com les professons,
se 'n tornen allí d' hon han sortit.

Les burles passen á veres.

Les comparacions son odioses (3).

Les corrides de toros dexemles pels
moros.

(1) *Omnes malitiam docuit otiositas*, se lle-
geix en « Lo Eclesiàstich ».

(2) De M. Milà.

(3) *No haga comparación de uno á otro, porque
es cosa odiosa*, va escriure la Seráfica Doctora.

Les males companyies no porten res de bó (1).

L'acte més bo, que 'l sabi pot fer, es complir lo sant voler.

L'ateo está malalt ó del cor ó del cap (2).

Lo camí del infern es molt ample (3).

Lo cap dret y lo cor net.

Lo diable es la mona de Deu.

Lo dolç parlar augmenta los amichs y lo llengotejar los enemichs (4).

L'enviar lo servey á l'hospital, no fa bon amo.

L'envejós no te repós.

Lo fer be may se pert.

(1) *Huye del malo que trae daño*, diuen á Castilla.

(2) L'ateo ó es mentider ó boig, diu un lletrat catalá.

(3) *Et lata porta et spatiosa est que ducit ad perditionem*, llegim en l'evangeli de sant Mateu.

(4) *Verbum dulce multiplicat amicos*, nos diu «Lo Eclesiástich».

L'home de be per tot arreu es ben arribat.

L'home deu menjar per viurer y no viurer per menjar (1).

L'home honrat may en desafio se bat.

L'home ociós no viu ab repós (2).

L'home proposa y Deu disposa (3).

L'home qui s'alaba, està lluny de vehins.

L'home zelós d'un mal ne te dos.

L'Iglesia es mare.

L'incredul te males entranyes (4).

L'incredul viu rabiós (5).

(1) Dexá escrit Sócrates.

(2) *El trabajo del día y la conciencia tranquila forman el lecho de plumas más cómodo, que ha podido inventar la industria humana*, va escriure Selgas.

(3) *Homo proponit sed Deus disponit*, està escrit en «La Imitació de Cristo».

(4) *Viscera impiorum crudelia*, està escrit en lo llibre dels Proverbis.

(5) *Para el impío no hay cielo en ninguna parte, pero hay infierno en cuanto le rodea*, va escriure Larra.

Lo jutge qui no té consciència, no farà bona sentència.

Lo lladre no té perdó, si no fa la restitució (1).

Lo mentider no es cregut quan diu veritat (2).

Lo que 'ls ulls no veuen, al cor no dol.

Lo que no guarda 'l seté, no ho guarda re.

Los abusos se paguen (3)

Lo sacerdot retirat de tothom es estimat.

Los qui s'agenollan de un sol genoll, solen ser *coixos*.

Lo treball manté la salut del cos y de l'ànima (4).

(1) *Peccatum non dimittitur, nisi restituatur ablatum*, diu la 4.ª de les regles de dret del Sisé de les Decretals.

(2) *Senex mendax semper praeiudicatur mendax*, diu Aristóteles.

(3) *Omne nimium est inimicum naturae*, nos recorda un adagi romà.

(4) *La felicidad nace como la rosa de las espinas y trabajos*, diu Saavedra.

Mala gent no fan bona professó.

Males prometences no s' han de complir (1).

Mal usar no pot durar, la justícia may se cansa.

Mata més gent la taula que la guerra y més que la taula y la guerra n' ha mort l' impuresa (2).

Matém la propia voluntat y l' infern quedarà tancat y barrat (3).

Més aviat es atrapat un mentider que un coix.

Més costa lo mal viure que lo ben viure.

Més pot Deu que tots los dimonis del infern.

(1) *In malis promissis fidem non expedit observari*, diu la regla 69 *de reg. jur.* del Sisé de les Decretals.

(2) *Plus occidit gula quam gladius*, va escriure sant Hilari.

(3) *Cesset propria voluntas et infernus non erit*, escrigué sant Bernat.

Més val anar sol que mal acompanyat.

Més val mendicar que en la forca gambejar.

Molt sabí serás, fill meu, si alcances temor de Deu (1).

Molts mals son resultats de abusos perpetrats.

Ni la missa ni 'l donar civada destorba llarga jornada.

Ningú pot servir á dos senyors (2).

No donarás pau al cor servint á les males passions sino resistintles.

No enveges res á ningú, procura adquirirho tú (3).

No es soldat com cal, qui se rebela contra 'l general.

(1) *Timor Dómini est initium sapientie*, llegim en los Sagrades lletres.

(2) *Nemo potest duobus dómínis servire*, diu l' evangeli de sant Mateu.

(3) Mereix perdre lo seu, qui enveja lo dels altres, va escriure Epicteto.

No fer cas de la injuria, es la millor
venjança.

No se mou fulla que Deu no ho *vulla*.

No 't burles dels meus dols, que
quan los meus serán vells los teus se-
rán nous.

No 't refies de la hora de la mort per
passar comptes.

No 't trenques la testa per ser rich:
lo pretenir diners ha fet molts infe-
liços, lo tenirlos no ha fet felicitat a nin-
gú (1).

¡Oy n' han fet de morts! ¡lo joch,
la borratxera y los vils amors!

Paga lo que deus y sabrás lo que
tens.

Peresa porta pobresa.

Poch parlar y ben obrar.

(1) *Neminem pecunia divitem fecit*, escrivié
Séneca. Lo conqueridor del Perú y los seus
companys, patiren fam y se morien de fret car-
regats d'or, argent y esmeraldes.

Primer es la obligació que la devoció.

Quan l'avaricia 's fica al cor, tot ell se torna un niu de corchs (1).

Quan la terra del cel se divorcia, adeu pau, y consols y poesia (2).

Quan un no vol, dos no 's barallen.

Quan vulgues dir mal d'algú, primer pensa com ets tu.

Qui ab ferro mata del ferro mort.

Qui al cel escup, á la cara li cau.

Qui camina per mal camí, no farà pas bona fi.

Qui de roba d'altri se vesteix, al mitg del carrer lo despullan.

Qui estiga trist que s'encomane á Deu (3).

(1) *Nullum est in eo corde justitiae vestigium, in quo avaritia fecit habitaculum, va escriure sant Lleó.*

(2) De M. Milá.

(3) *¿Tristatur aliquis vestrum? oret, llegim en la carta de sant Jaume.*

Qui fa tot lo que pot, no está obligat á més (1).

Qui fuig de Deu, en va corre.

Qui mal fa, mal trobará.

Qui més té, més vol (2).

Qui no castiga al infant, no 'l corretgeix quan es gran.

Qui no es generós, está prop de no ser bondadós.

Qui no ha caygut, está per caure.

Qui no te fe, no te res.

Qui recull al bandoler, dins breu temps no tindrà graner.

Qui se casa per interés, moço de sa muller es.

Qui sé desafia, peca contra Deu, contra si mateix y contra 'l próxim.

(1) *Ad impossibile nemo tenetur*, diuen los moralistas.

(2) *Crescit amor nummi quantum ipsa pecunia crescit*, va escriure sant Bernat. *Cuanto más oro traca, en mayor estima le tienen y mayor hambre tienen de él*, diu Villalobos.

Qui sembra vents, recull tempes-
tats.

Qui se posa en perill, cau (1).

Qui treballa en les festes, sempre
serà pobre.

Qui va ab un coix, al cap de l' any
coxeja (2).

Qui va contra la seva sanch, va
contra Deu.

Sabi es l' home, qui no més sab san-
tificarse.

Sense humilitat no hi ha gran-
desa.

Sense obres la fe no serveix de re (3).

Sense urgents ocupacions no dexes
d' ohir sermons.

(1) *Qui amat periculum in illo peribit*, llegim
en les Sagrades lletres.

(2) *Mores enim á conjuncto formantur*, va es-
criure Cató.

(3) *Fides sine operibus mortua est*, està escrit
en la carta de sant Jaume.

Serás tingut per home sabi, si disimules l'agravi.

Set vegades cauen los justos (1).

Si de mal just ve l'anyell, mal profit farà la pell.

Si l'arbre gran vinclar voldrás, ans que 'l vincles lo trencarás.

Si 'l remat no te pastor, les ovelles s'esgarrien.

Si s'plegassen tots los cafés, la moral y la salut no hi perderien res.

Si un cego acompanya á un altre cego, tots dos cauran á la fossa (2).

Tal mesura com faréu, vos será feta (3).

Tal farás tal trobarás.

(1) *Septies enim cadet justus*, llegim en los Proverbis.

(2) *Cæcus autem si cæco ducatum prestat, ambo in fossam cadunt*, diu l'evangeli de sant Mateu.

(3) *Et in qua mensura mensi fueritis, remittetur vobis*, está escrit en l'evangeli de sant Mateu.

Tanta culpa te qui mata la cabra,
com qui li aguanta la garra.

Tan si ho creus com sino ho creus
te morirás, y tan si vols com si no
vols compte donarás.

Te promés perdó lo penitent, pro lo
pecador no pot comptar ab lo dia pre-
sent.

Tan se val curta com llarga la vida,
lo que convé es que bona sie (1).

Terra d' increduls, terra de bretuls,
Tonto, covart y escandalós es lo
suicida.

Tornant favor per agravi, negocia
l'home sabí (2).

Tot be que no ve de Deu, se fon de-
pressa com la neu.

(1) *Vanitas est longam vitam optare et de bona
vita parum curare*, llegim en «La Imitació de
Cristo».

(2) *Vir sapiens grates pro damno reddere curat*,
ensenya un refrà llatí.

Tothom arréu porta sa creu (1).
Tot lo del mon te fi.
Tot lo que Deu fa, ben fet está.
Tracta sempre als altres, com vol-
dries esser tractat.

Una mentida may fa honor (2).
Una ovella ronyosa empesta tot lo
remat (3).

Una poma podrida en fa malbé cent
de bones (4).

Val més bon callar que mal par-
lar.

Val més Deu ajudar que matine-
jar (5).

(1) *En este mundo cansado no hay bien cumplido
ni mal acabado, diu un refrà.*

(2) *Opprobium nequam in homine mendacium,*
está escrit en les Sagrades lletres.

(3) *Módicum fermentum totam massam corrupit,*
llegim en les cartes de sant Pau.

(4) *La manzana podrida pierde á su compañía,*
diuen á Castilla.

(5) *Más vale á quien Dios ayuda, que quien mu-
cho madruga, ensenya un refrà.*

Val més pobre honrat que rich des-
baratat.

Vanitat y hermosura tot fa cap á la
sepultura.

Vicis y disgustós matan molta gent.
Viure mal y acabar be no pot ser.

Sobre medicina é higiene

Ma set hores de són, ja n'hi ha
prou (1).

A cinquanta anys pochs banys.
A fibló de vespa ó abella cera d' au-
rella.

Ahon no hi entra 'l sol, los mals hi
nien.

Al costipat lo suar lo bat.

(1) S' entén pels majors d' edat.

Al home vell mudali l'ayre y hi
deixará la pell (1).

Borratxos, farts y llaminers, no
viuen bons, ni moren vells.

Cotilles y corbates estretes tenen
males tretes.

D'ayres frets, humits y forts guár-
deten si pots.

De dia la cambra ventejada, de nit
que no hi corre l'ayre.

De metge poch, d'apotecari menys,
de curandero gens y d'higiene molta.

De nits flors y brasers fora de la
cambra.

De penes y bons sopars n'están
plens los fossars.

Després de menjar, reposar.

En ser dia dexa lo llit, tindrás salut
y dalit.

(1) *Annua terra mutata sede peribit, diu ut
refra.*

En so humit ó entre parets rónegues, no t' hi allotges.

Entre doctors sens gayre doctrina, dona lo polç al de la homeopatia.

Es un bon remey contra l' hipocondria, lo paseig de bon mati pel ayre libre.

Fruita verda amussa.

Gelats y llaminedures fan malbé les dentadures.

Guardat d' hom mal barbat y de vent acanalat.

Guardat d' ayre infestat y de portar lo vestit mullat.

L' aygua es la millor beguda (1).

L' ayre sanitó ha d' esser: pur, suau, tebi y sech.

La cambra de dormir no ha de fer olor, ni pudir.

(1) *Nos venit ex unda morbus vel crapula potu,*
ensenya un refrá llati. *Agua no enferma, ni emboda, ni aduda, diuen á Castilla.*

La comuna apartada de la cambra
y de la cuyna.

La cremadura ab aygua fresca se
cura.

La esperança y la paciència son dos
remeys de gran potencia (1).

La netedat sosté la sanitat.

La picada d'escorpi ab mel s'ha de
gurir.

La recayguda es pitjor que la ma-
laltia.

Lo braç al pit y la cama al llit (2).

Lo guisat ó d'encalent ó rescalfat.

Lo millor remey es lo que prova (3).

Lo porch fresch y lo vi novell cau-
san dolors al ventrell (4).

(1) *El que sufre y espera vence los desdenes de la fortuna*, va escriure Saavedra.

(2) *Lactula crura petant sananda, brachia pec-
tus*, diu un adagi llatí.

(3) *A juvenibus et nocentibus sumitur indicatio*,
ensenya un aforisme romà.

(4) *Puerco fresco y vino nuevo cristianillo al ce-
menterio*, diuen á Castilla.

Lo que crema al paladar, al ventre
ha de perjudicar.

Lo que no agrada als ulls, no plau
á la boca.

Los millors bolets tirarlos al femer.

Lo vestit de llana es millor, que 'l de
seda, fil ó cotó.

L' ull fregarlo ab lo colze.

Malaltia incurable es la vellesa (1).

Mastega be y ensaliva com cal, si
vols que 'l ventre no se 't pose ma-
lalt.

Matan més gent las medicinas que
los mals, hon los metges son igno-
rants.

May se ha de avisar al metge, per
haver sopat poch.

Menjar massa salat ó cohent, enma-
lalteix á la gent.

(1) *Senectus ipsa est morbus*, diu un aforisme
llati.

Menjar y beure assentat y dormir
de costat.

Menjar molt y pahir be no pot ser.

Menjar ó beure á deshora, lo pahidor
pertorba.

Mes n' ha mort la cena que n' ha
curat Avicena (1).

Mes ne moren de farts que de
fam (2).

Mes ó menys s' ha de menjar, se-
gons la gana, la feyna y la edat.

Metge vell y cirujiá jove.

Moltes comoditats son enemigues
de la salut.

Molts se moren per la boca com los
pexos.

Net, fresch, grat y sá, sie 'l teu
menjar.

(1) *Más vale un no cena que cien Avicenas, en-
senya un refrá.*

(2) *La salud de toda el cuerpo se fragua en la
oficina del estómago, va escriure Cervantes.*

No menges á dojo gallines y capó,
menja llegúm y bon pexó.

Guardat de cambis repentins de
llum y temperatura.

Pa del dia ó de farina flor es dolent
pel pahidor (1).

Pa sense gens de segó digali
midó.

Peus calents, cap fresch, ventre
lleuger y cos net.

Poch vi, pa de casa, no gayre carn,
peix, verdura y llegúm abundant.

Quan cauen llamps, apartat dels ar-
bres y de les canals d' ayre.

Quan la set t' apreta molt en lo fort
de la calor, no carregues d' aygua,
glopéjala ab vinagre ó llimó.

Quan lo metge no enten la malaltia,
la higiene es la millor medicina.

(1) *Pan de ayer, carne de hoy y vino de antaño
traen al hombre sano, diu un refrá.*

Quan sies convidat, no menges més de lo acostumat.

Quan te trobes malalt ó de mal humor, pensa que après d' un jorn dolent en ve un de bo.

Qui poch menja, molt temps menja (1).

Qui sopa massa, somia molt (2).

Qui vol viure molt, ha de sopar poch.

Si al cos no li donen lo que es seu, s' hi ageu (3).

Si vius al agoit y lo mal posa arrels, la medicina no hi arribará á temps (4).

(1) *Qui autem abstinens est adjiciet vitam*, está escrit en «Lo Ecclesiástich». *A la vida del cuerpo ayuda la abstinencia muy espléndida y largamente*, diu Nieremberg.

(2) *Somnus sanitatis in homine parco*, llegim en «Lo Ecclesiástich».

(3) Cada cosa que alguna vegada non fuelga non puede mucho durar, se llegeix en «Las Partidas».

(4) *Principiis obsta, sero medicina paratur, cum mala per longas invaluere moras*, diu un aforisme.

Si vols lo singlot curar, posat á terra ben estirat.

Si vols viure molt y sá ¡via fora llicors! has de cridar.

Suat ó cansat, al ayre no estigues parat.

Suan alegria, exercici moderat y taula parca.

Treballa dret, no estigues molt assentat y geu solsament per necessitat (1).

Un poch de vi fa pahir, molt es verí (2).

Val mes suar que tossir.

(1) Los moros, qui son mes amichs de la gauduleria que de la higiene, diuen — no estigues dret si pots seure, y no seques ni te poses dret si pots geure.

(2) *El vino como rey y el agua como bucy*, diu un refrá.

Sobre economía casolana.

MBANS de fer una cosa, pren consell si es perillosa.

Al pagés endarrerit cap anyada li es bona.

Amo qui te moços y nols veu, se fa pobre y no s' ho creu (1).

(1) *Non bene res agitur, dominus cum providus abrit*, diu un refrá llatí. *Hacienda, tu dueño te vea*, aconsella un refrá.

A qui llança lo sobrat, lo necessari li
mancará.

Ase qui 'm port y no cavall qui
m' enderroch (1).

Barca parada no guanya nolits.

Bens de mala lley no 'ls vulles á
cap preu.

Cadascú de son ofici (2).

Casa de anants y vinents acaba
prompte sos bens.

Casaques de paper no duran gayre (3).

Compte y rahó sostenen la amistat.

Dexa diners als amichs, si vols te-
nir enemichs (4).

Del mal pagador gra ó palla.

(1) *Quam me raptet equus, malim me vectet asel-
lus*, ensenya un refrá llatí.

(2) *Cultores agros tractent, fabrilis fabri*, en-
senya un adagi llatí. *La missa digala el cura*,
diuen á Castilla.

(3) Aludeix á lo perillós que es tenir esmer-
çat lo patrimoni en valors públichs.

(4) Al necessitat val més donarli que dexar-
li. *Hombre que presta, sus barbas mesa*, diu un
refrá.

Dona la volta al mon y te 'n tornarás al Born.

En caixa oberta lo just hi peca.

En hostal y bodegó se paga á discreció.

En la casa que ningú hi renya, no hi ha pa.

En la casa que no 's treballa, no hi entra diner ni malla.

En lo fort de la *caló* compra la llenya y lo carbó.

Goberna la boca segons la bossa.

Hisenda de molts se la mengen los caragols (1).

Home de molts oficis pobre segur.

Home de plets pobre segur (2).

(1) *Communis multis diuinus fit prada luporum*, diu un refrà llatí.

(2) Cridant ¡via fora plets! va escriure Eneas Silvi: *judicium et leges retia vocare, forum aream, litigatores aves, aucupes vero eorum patronos et judices*. També lo poeta Marcial va alçar lo coure contra los plets en l'epigrama següen: *et judex petit, petit patronus, solcas censeo, Sexte, creditori*. Dels pledejayres se pot dir rodonament: lo vençut vençut y 'l vencedor perdut.

Home de rifes pobre segur.

Home sense bens, ú ofici, ó carrera
anirà sempre de mala manera.

La amistat á una part y l'interés á
un altra.

La caritat als pobres sosté les cases.

La clau es la pau.

La diligencia es mare de la bona
ventura.

La persona que molt muda, sempre
la veurás perduda.

La por guarda la vinya.

La regla manté 'l cos y la casa (1).

L'arbre sovint tresplantat no posa
arrels.

Les máquines y eynes en baga ten-
les netes y ben cuidades.

Lo barato es car.

Lo bon goret dona gros esplet.

(1) *Regla y compás cuanto más más, diuen á
Castilla.*

Lo bon pastor tond les ovelles, no
les escorxa.

Lo ja ja res va acabar (1).

Lo jornal petit atrapa 'l gros.

Lo pagés á la terra y 'l soldat á la
guerra.

Lo pagés sempre ha d'estar, prop
dels qui fa treballar.

Los esforços aislats solen dar poch
resultats.

Lo temps es or (2).

Lo temps perdut may més torna.

L'ull del amo engrexa al ca-
vall (3).

Massa oli á la plata, fa mal al coll y
á la butxaca.

Més val tenir que penedir.

(1) Los andaluços diuen: *por la calle de des-
pués se llega á la plaza de nunca.*

(2) *Time is money*, diuen los inglesos.

(3) *Plurimus est equulo domini presentia por-
tus*, ensenya un adagi llatí.

Moltes candaletes fan un ciri pasqual (1).

Molts se 'n van al hospital, per no cuydar son cabal.

Molts s'han donat cops al cap, per haver dexat la feyna per l'endemà.

Mula guita venla desseguida.

Musich pagat no fa bon só (2).

No cerques lluny, lo que tens aprop.

No faces obres noves, si no tens diners de sobres.

No hi ha poch que no abaste, ni molt que no 's gaste.

No naxerán fares en ton camp ú hort, si al sembrar llegúm hi poses roldó molt.

Obra començada es mitj acabada.

(1) *Plura collecta juvant, quæ singula non possunt*, diu un refrá llatí.

(2) *Paga adelantado, paga vicioso*, diu un refrá.

Pagés qui molt va als mercats, no
tindrà gayres ducats.

Pedra movediça no posa molça (1).

Per no perdre sos esplets, l' home
cuerdo no vol plets (2).

Pert més lo coquí que 'l generós.

Petjada de pagés no fa mal á res.

Quan del mas s' allunya l' amo, les
termes s' hi acosten (3).

Quan no tingas res á fer, planta ar-
bres; mentres tu dorms ells treballan.

Qui aygua atura blat mesura.

Qui compra mes del que pot, prest
ho ha de vendre tot (4).

Qui enmatlleua per comprar, prest
haurá de vendre per pagar.

(1) *Non viridis saxum circumdat mobile muscus,*
diu un refrá llatí.

(2) Fuig dels plets, va escriure Ciceró.

(3) *Adonde no está el dueño ahí está su duelo,*
diuen á Castilla.

(4) Qui compra coses superflues prest ha de
vendre les necessaries, escrigué Franklin.

Qui estalvia quan pot, gasta quan vol.

Qui furta plansóns, fa com lo selvatge, qui per abastar lo fruit, talla l' abre.

Qui matineja, te temps per tot (1).

Qui no adoba la gotera, ha de adobar la casa entera.

Qui no governa be sa casa, mal governará la dels altres.

Qui no te sobres de pa, que no crie ca.

Qui no treballa, no menja (2).

Qui no treballa quan es fadri, ha de treballar quan es roci.

Qui paga be, credit te.

Qui paga lo que deu, fa cabal per son hereu.

(1) *Sis vigil ut clarum nomen habere queas*, ensenya un refrá llatí. *A quien madruga Dios le ayuda*, diu un refrá castellá.

(2) *Qui non laborat non manducet*, llegim en les Sagrades lletres.

Qui sembra, cull.

Qui sembra en cami ral, pert lo grà
y lo jornal.

Qui s' empenya per segar, té de ba-
tre per vendre.

Qui sempre en trau y may hi posa,
prest acaba la bossa.

Qui tart se lleva, tot lo dia tro-
ta (1).

Sabater amich ó parent calça car y
dolent.

Segons l' aucell la gabia.

Segons la bossa la carroça.

Segons la paga la feyna.

Segons lo guany fes lo despés.

Sempre diu lo bon catalá, ¿qué men-
jarém demá?

Si menges més del que guanyes,
vestirás de tireranyes.

(1) *Quien se levanta tarde, ni oye misa ni toma carne, diu un refrá.*

Si tens un ardit per vil, may arri-
baràs á mil (1).

Tot fa servey una vegada al any.
Tothom ha de menester una pometa
per la set.

Tot lo bo costa (2).

«Treballant fa mel l' abella: fem
com ella».

Una bossa solament té la casa que
hi ha argent.

Un vestit apedaçat n' estalvia un
de nou.

Val més poch que res.

Val més amo de poch, que moço de
molt.

Val més bona hipoteca, que formal
promesa (3).

(1) *Un grano no hace granero, pero ayuda á su
compañero*, diu un refrá.

(2) *Consequitur nunquam parvum res magna la-
borem*, diu un refrá llatí.

(3) *Plus cautionis in re est quam in persona*, diu
la XXV de les regles de dret del Digest.

Val més rich pagés que pobre bur-
gés.

Val més un bitxach al plat que una
perdiu volant (1).

Val més un duro d' aglans que un
xavo de blat (2).

Val més un pedaç que un forat.

Val més un té que un dos te donaré.

Vendre masos per comprar valors,
es cambiar l' or fi per vil plom.

Vora de forn y riu no hi faces niu.

(1) *In manibus potius passer quam vultur in alto,*
enseny a un refrá llatí.

(2) *Mas vale blanca de paja que maravediz de*
lana, diuen á Castilla.

IV

Sobre filosofia, lleys, bona criaça,
port y tracte social, etc.

Ab ton senyor no vulgues partir
peres, perque 's menjará les
madures y tú les verdes.

A grans mals grans remeys.

Ahon la lley no fa distinció, no de-
bem ferla ni tú, ni jo (1).

(1) *Ubi lex non distinguit, nec nos distinguere
debemus*, diu un aforisme juridich.

Al amich y al cavall no cansarlos.

Al amich provarlo primer, ans no
l' hages menester.

Al castigador més li escau la dolçura
que 'l rigor (1).

Al home bajá dónali un dit y se 'n
pendrà una ma (2).

Allí hon manen tres, n' hi sobren
dos.

Als teus fills procura donar, més de
lo que de lley els puga tocar (3).

Amichs poch y bons.

Amistat per interés no dura, perque
no ho es.

A paraules tontes orelles sordes.

(1) *In pœnis benignior est interpretatio facienda*, diu la regla 49 de *reg. jur.* del Sisé de les Decretals.

(2) *Laissez-leur prendre un pied chez vous. Ils en auront bientôt pris quatre*, va escriure La Fontaine.

(3) Fentho al revés, molts pares han llegat á sos hereus un axám de plets sobre suplement de llegítima.

A qui no te pot ajudar, no vulgues
los teus mals comunicar.

A so de tabals no s' agafen llebres.

Atent ab tothom y familiar ab pochs.

Bens de fortuna muden com la lluna.

Cada cosa té son temps (1).

Cada qual ab son igual.

Cárrega que plau no pesa.

Casa de dos portes fa de mal guardar.

Com més amichs més clars (2).

Com més lleys més mals (3).

Com més lleys més plets (4).

Consell sens remey riute d' ell.

Contra fets evidents no hi valen ar-
guments (5).

(1) *Omnia tempus habent*, llegim en «Lo Eccle-
siastich».

(2) *Entre dos amigos un notario y dos testigos*,
diu un refrá.

(3) *Quien promulga muchas leyes, esparce muchos
abrojos, donde todos se lastiman*, diu Saavedra.

(4) *Ubi plurimæ leges ibi et lites*, va escriure
Plató.

(5) *Contra factum non valet argumentum*, diu
un aforisme escolastich.

Corda que molt s'estira, aviat se
trenca.

Creu al sabi y no errarás.

De la abundancia del cor parla la
boca (1).

Dels escarmentats ixen los avi-
sats (2).

Dels qui fugen, alguns n'escapen.

De llunyes terres moltes men-
tides.

Deu nos quart de boigs en lloch es-
tret.

Deu nos quart d'un ja está fet, si
es mal y no's pot desfer.

Deu te quart de poll resuscitat.

Dexa de nit llonga vía, pren de jorn
albergueria.

Deya un emperador, lo diner no fa

(1) *Ex abundantia cordis os loquitur*, està es-
crit en lo evangoli de san Mateu.

(2) *Cantior evadit sua quisque pericula passus*,
diu un refrà romà.

pudor: si es de mal just, empesta les mans y lo cor.

Dos galls en un galliner no cantan bé.

En arbre caygut tothom hi fa llenya.

En boca tancada no hi entrà mosca ni alada (1).

Encare que 's vestexe de seda la mona, mona se queda (2).

En la boca del discret lo que es públich es secret.

En les obres y en la fe se coneix qui te vol be (3).

En malaltia y presó coneixerás ton companyó.

(1) *In bocca chiusa non entró may mosca*, ensenya un refrà italià.

(2) *Simia semper est simia quamvis aurea gestet insignia*, diu un refrà llatí.

(3) *Factis non verbis signantur amorque fidesque*, ensenya un refrà llatí.

Enteném tácitament concedit, lo que expressament no está prohibit (1).

Entre parents no te hi poses més que per avenir.

Fan més fressa dos que criden que mil qui callen.

Fes que siga l' ultim en donarte parer, l'advocat qui ha de portar lo plet (2).

Fins los coloms tenen fel.

Ha de ser molt dolenta la cosa que no val un demanar.

Hi ha de tot en la vinya del Senyor.

Hi ha mes boigs pel carrer que á sant Boy (3).

(1) *Concessum intelligitur, quod expresse non prohibetur*, diu un aforisme.

(2) L'advocat qui, sens pensarho be, dona la rahó al seu client, ens recorda la xistosa frase de Moliere—*vous êtes orfèvre monsieur Josse*—que traduïda librement al catalá diu:—vos cerqueu feyna del officí senyó Joseph.—Lo jorn en que l'advocat, qui guanye lo plet, tinga drets doblats, y no cobre res lo seu contrincant, s'aurá fet una gran millora.

(3) Més ne tanco fora que dintre, deya ab rahó lo porter d' una bogeria.

Home previngut val per dos.

Jurament contra la moral no pot obligar may (1).

La amistat sols entre iguals (2).

La absensia causa oblit.

La boca no admet rahóns.

La culpa es tan negra que ningú la vol.

La defensa es de dret natural (3).

La defensa no es bona, si es massa llonga (4).

La dona ab qui casarás, fes que sie del teu braç.

(1) *Non est obligatorium contra bonos mores prestitum juramentum*, diu la 58 de les regles de dret del Sisé de les Decretals.

(2) *Amicitia debet esse inter aequales*, dexá escrit Aristóteles.

(3) *Nullus pluribus uti defensionibus prohibetur*, diu una regla de dret canónich.

(4) Alguns defensors s'assemblan ab aquell escribá andalús, qui al pendre inventari va escriure—*Item se le encontró al susodicho difunto una Bula de la Santa Cruzada, cuyo tenor es el siguiente*—y la va copió tota.

La dona discreta viu retreta.

La esperiència es mare de la ciència (1).

La gota d'aygua forada la pedra (2).

La igualtat absoluta es com la bo-
geria de Procusto, qui tallaba les ca-
mes llargues, y desconjuntaba les
curtes.

La llengua no té os y talla gros.

La molta conversació ocasiona lo
menyspreu (3).

La mort tot ho trenca (4).

Lo necessitat no te lley (5).

(1) *Omnigena est artis docta experientia mater,*
ensenya un refrá llatí.

(2) *Gutta cavat lapidem non vi sed sæpe cadendo,*
diu un refrá llatí.

(3) *Cháritas habenda est ad omnes, sed familiári-
tas non expedit,* llegim en «La imitació de Cristo».

(4) *Mors omnia solvit,* deyen los lletrats ro-
mans.

(5) *Quod non est licitum in lege, necessitas facit
licitum,* diu la regla 4 de *reg. jur.* de les Decretals.

La paraula al home s' ha dat, per
dir sempre la veritat (1).

La paraula exida de la boca no pot
tornar enrera.

La perfidia mata la caça.

La pobresa es mal conseller (2).

La pobresa no es vilesa.

La politica no té entranyes.

La práctica trau mestre.

La primera informació no la creu lo
bon baró.

La rahó no vol força.

La rahó s' imposa.

La unió fa la força (3).

La vista enganya.

Les criatures diuen lo que senten dir.

(1) Es anticristià y estrafulari lo ditxo atribuit à Talleyrand—*La parole a été donnée à l'homme pour déguiser sa pensée.*

(2) *Propter inopiam multi deliquerunt*, está escrit en Lo Ecclesiastès.

(3) *Vis unita fortior*, diu un adagi romà.

Les presses esguerran moltes fey-
nes (1).

L' amor ab amor se paga.

L' amor dels avis fa dolents als
nets (2).

L' anar á la guerra, lo navegar y lo
casar fan de mal aconsellar (3).

L' avaro hon te lo tresor té 'l cor.

Les innovacions son perilloses (4).

Lo bon pagador de lo dels altres es
senyor.

Lo cervell está dalt de tot, per re-
gir als ulls, orelles, boca y cor.

Lo demanar es cortesia.

(1) *Magna sapientia non esse precipitem in
agendis*, llegim en lo Kempis. *Quien no da nudo,
pierde punto*, diu un refrá.

(2) *Criado por abuelo, nunca bueno*, diu un
refrá.

(3) *Ir á la guerra, ni casar no se ha de aconse-
jar*, diu un refrá. *El hombre cuando se embarca—
debe rezar una vez—cuando va á la guerra dos—y
cuando se casa tres—*diu una cansó popular.

(4) *Novitates semper pariunt discordias*, nos diu
un adagi romá.

Lo diable quan es vell se fa ermitá.
Lo foraster fa nosa en la casa dels
altres y falla en la seva.

L' habit no fa 'l monjo (1).

L' home de si confiat, prest es per-
dut y acabat.

L' host es com lo pex menut, al cap
de tres dias put.

Lo lliberalisme es la mort de la lli-
bertat.

Lo major, si es cortesá, al menor
saludarà.

Lo millor secret es aquell que un
hom se guarda.

Lo pitjor de tots los mals es tractar
ab animals.

Lo poch parlar es sabiesa (2).

(1) *Habitus et tonsura módicum cónferunt, sed
mutatio morum et íntegra mortificatio passionum
cerum faciunt religiosum*, está escrit en «La Imita-
ció de Cristo».

(2) *Stultus verba multiplicat*, llegim en «Lo Ecle-
siastich. *Quien calla piedras opaño*, diu un refrá.

Lo preguntar no es errar, pro la pregunta pot ser necia.

Lo que abunda, no perjudica (1).

Lo que ja es prou clar, no s' ha de provar (2).

Lo que no vols que se sápigia, no ho digues (3).

Lo que no te amo, es de qui primer ho agafa (4).

Lo que prova massa no prova res (5).

Lo que 's fa contra dret, s' ha de tenir per mal fet (6).

Lo saber no ocupa lloch.

(1) *Non solent quæ abundant vitare scripturam*, diu la regla 94 de *reg. juris*.

(2) *Quod notorium est non indiget probatione*, diu un refrá llatí.

(3) *Quod tacitum esse velis nemini dixeris*, va escriure Séneca.

(4) Tractanse de coses que poden ferse propies per medi de la ocupació.

(5) *Quod nimis probat nihil probat*, nos ensenya un aforisme escolástich.

(6) *Quæ contra jus fiunt, debent utique pro infectis haberi*, diu la 64 de les regles de dret del Sisé de les Decretals.

Los sabis tenen á mengua, fer servir
massa la llengua.

Los vagamonts son l'arna de la re-
pública y llevar de lladres.

Llengua muda may fou batuda.

Lletres y armes noblesa alcancen.

Llibre tancat no fa lletrat.

Mal parlar no es cortesia, ni bona
usança.

May faces lo muçol, quan convé
parlar.

Mentres hi hage homes, hi haurá
vicis (1).

Més aviat se sab lo mal que lo be.

Més hi veuen quatre ulls que dos.

Més s' alcança ab una ditada de mel
que ab una arroba de vinagre.

Més val ignorar que mal apendre.

(1) *Vitia erunt donec homines*, llegim en les
obres de Tácit.

Més val dolenta avinença que bona sentència (1).

Més val pa axut ab amor que gallines ab remor (2).

Més val un dolent ajust que lo millor plet.

Molts pilots perden un barco.

Morros y mala cara trauen la gent de casa.

Ni bisbe de bon grat, ni soldat per força (3).

Ningú es profeta en la patria seva (4).

(1) *Vincere quam causam prastat damnosa pacisci*, diu un refrá llatí.

(2) *Melius es vocari ad ólera cum charitate quam ad vitulum saginatum cum odio*, llegim en lo llibre dels Proverbis.

(3) *Nolo episcopari* va dir y repetir moltes vegades lo gran Cisneros, y no abaxá 'l cap per rebre la mitra, fins que li maná 'l Papa. Ja pot dirse á boca plena: qui cerca una mitra, ni may que la trobe.

(4) *Nemo profeta in patria*, llegim en les Sagrades lletres.

Ningú naix mestre.

Ningú pot donar lo que no té (1).

No hi ha prou estopes, per tapar totes les boques.

No comptes com segur, lo que encare ha de venir.

No dexes la carretera, per anar per la drecera.

No digues á un, lo que no vulgues que sápigat tothom.

No digues blat que no siga al sach y encare ben lligat.

No digues mal del dia que passat no sia.

No es cert, tot lo que 's diu.

No es or, tot lo que llúu.

No fa poch, qui calla y fa son joch.

No hi ha res més barato que lo que 's compra.

(1) *Nemo dat quod non habet*, diu un adagi llatí.

No hi ha paraula ben dita que no
puga ser mal compresa.

No hi ha rosa sens espines.

No 't fies jamay del Jurat, porque
es un joch de disbarats (1).

No 't fiques, hon no 't demanen.

No 't fiques, en lo que no 't to-
que (2).

(1) Cadascú de son ofici—dinen á Catalunya; *zapatero á tus zapatos*—aconsellen á Castilla; *faites des perruques, maitre André, faites des perruques*—recomanen los francesos; *ne sutor ultra crepidam*—recordaven los romans; mes, *nous avons changé tout cela*; nosaltres calém la veneranda toga fins als esmolets, ataconadors y drapayres. Al veure als asesinos, lladres, violadors y á altres criminals de cap de brot, confessos y convictes llensats sense castich al carré, lo poble s'escandalisa, s'esgarrifen los magistrats, alsen lo coure los diaris, lo Fiscal del Tribunal Suprem trona fortament y la estatua de la Justicia de vergonya se tapa la cara; pro... tot en va. Lo jorn menos pensat ens donará una punyalada la ploma de un poeta, escribint:—¡Oh gent benaventurada! ¡los jutges naixen entre vosaltres com los bolets!

(2) *Causam vitato qua te non múnere pungit*, ensenya un adagi llatí.

No 't refies de ja farém.

No tindrás parent millor que un
amich que 't tinga amor.

Paga á ton senyor los drets y
allunyat de ses parets.

Paraules y fulles lo vent se les em-
porta (1).

Pel poble treballador val més un
grá de blat, que totes les modernes
llibertats (2).

Pensa com cal y acertarás (3).

Per conixer á algú, s' hi ha de men-
jar un cortá de sal.

Perque sí ó perque nó, no es cap rahó.

Per riquesa no cal estufarse, ni per
pobresa espantarse.

(1) *Verba volant scripta manent*, diu un refrá
llatí.

(2) *Pan y hojas de catecismo necesita el pueblo*,
va escriure un docte Prelat.

(3) Pensa mal y no errarás, es un dolent re-
frá, á qui 'l sabí Balmes axafá lo cap en «Lo
Criteri».

Per tot arreu hi ha cent llegües de
mal camí.

Per una festa no 't trenques la
testa.

Per un frare no 's pert un convent.
Petita brasa crema una casa.

Poch á poch se va lluny (1).

Preguntant, se va á Roma.

Prop de montanya y ribera es la
terra falaguera.

Quan ab algú parlarás, no t'acos-
tes prop son nas.

Quan cridan ¡viva la llibertat!, tan-
ca be la porta.

Quan de censos ó censals rebs la
penció, fes que del recibo te 'n firmen
un teló.

Quan es madura la fruita, per ella
mateixa cau.

(1) *Chi va piano va sano, chi va sano va lonta-
no*, diuen los italians.

Quan estigues enfadat, tarda á parlar y á obrar (1).

Quan la intenció es duptosa, interpretemla á la bona (2).

Quan los drets dels pledejayres no son clars, s'ha de favorir al demanat (3).

Quan lo diable va á resar, mira que 't vol enganyar.

Quan l' enemich está despert, no dormes (4).

Quan se tanca una porta, un altra se 'n obra.

(1) *Cum iratus fueris nihil dixeris fecerisque, priusquam græcarum litterarum viginti quatuor nomina aput te recensueris*, va escriure Plutarco.

(2) *Eo facto, quæ dubium est, quo animo fiant, in meliorem partem interpretemur*, diu la 3.ª de reg. jur. de les Decretals.

(3) *Cum sint partium jura obscura, reo favendum es potius quam actori*, diu la 11 de les regles de dret del Sisé de les Decretals.

(4) *Vigilat hostis. ¿dormis tu?* va escriure sant Agustí.

Quan vages á un casament sigas prudent.

¿Qué fan los infans?, lo que veuen fer als grans.

Qui ab bon mestre está, apendre deu.

Qui á tothom tuteja, á molts ofent.

Qui á poch está avesat, ab poch s'accontenta.

Qui assegura, dura.

Qui be ama, be castiga.

Qui be ama, may oblida.

Qui be 't farà ó se 'n anirà ó se 't morirà (1).

Qui calla atorga.

Qui calla no diu res (2).

(1) Es molt cristiá y molt prácticich en lo sentit que deya santa Teresa, *asirse bien de Dios que no se muda.*

(2) *Qui tacet consentire videtur*, diu la regla 43 del Sisè de les Decretals. *Is qui tacet non fatetur sed nec utique negare videtur*, diu la regla 44 del esmentat codich. S'enten, qui calla, quan te obligació de parlar, atorga, y qui calla, quan te 'l dret de callar, no diu res.

Qui cerca, troba.
Qui compra quelcom contra dret, se
presum que no té bona fe (1).
Qui diners te á cobrar, moltes vol-
tes ha de dar.
Qui endevant no mira, enrera cau (2).
«Qui en sa casa es trova be, no fa
vida de carré».
Qui está be que no 's moga.
Qui dia passa, any empeny.
Qui la mort d' altri espera, primer
troba la seva.
Qui llengua te, á Roma va.
Qui mal fa, mal pensa (3).
Qui mal s' excusa, be s' acusa.
Qui mal te y mal se dona, pateix
dos mals.

(1) *Qui contra jura mercatur, bonam fidem præsumitur non habere*, diu la 82 de les regles de dret del Sisé de les Decretals.

(2) *Quien adelante no mira, atrás se queda*, diuon á Castilla.

(3) *El malo siempre piensa engaño*, diu un refrá.

Qui serveix al comú, no serveix á ningú.

Qui serveix, paga mereix.

Qui sol menja lo gall, sol ensella son cavall.

Qui te més seny, que se 'n valga.

Qui te salut y llibertat, está rich y no ho sab.

Qui tinga la culpa que pague la pena.

Qui tot sol s' aconsella, tot sol se penedeix (1).

Qui vol ben viure, de molt s' ha de riure.

Qui vol ser rich massa aviat, abans del any es penjat.

Qui xarra paga.

Sab mes un qui sab, que deu qui cerquen.

(1) *Qui se consuluit solum, sine teste dolebit*, diu un adagi llatí.

Secret de dos es perillós, secret de tres no val res.

Secret may s'atura, hon lo vi regna (1).

Sempre 's trenca la corda per la part mes flaca.

Sense fonaments no 's fan cases.

Sense pa no hi ha pau (2).

Sense posseció no hi ha prescripció (3).

Si á qui deus no pots pagar, dolçament li has de parlar.

Si de tres bons lletrats un no 't dona la rahó, accepta 'l seu paré com lo millor.

(1) *Post vinum quisquam facilis secreta revelat,* diu un adagi llatí.

(2) *Pauperies magnas docta est producere vixas,* ensenya un refrá llatí. *Cuando el hambre entra por la puerta, sale el amor por la ventana,* va escriure Selgas.

(3) *Sine possessione præscriptio non procedit,* diu la regla 3.ª de reg. jur. del Sisó de les Decretals.

Si en assumpto de pur dret ets sens
rahó citat, estalviat advocat, procu-
rador y paper sellat.

Si no mires pas per tú, no hi mira-
rá ningú.

Si no pots fer lo que vulles, fes lo
que pugues.

Si tens la porta tancada, tindrás la
testa guardada.

Si vols viure tranquil, no pugues
massa; molta ombra fa la torra, si es
molt alta.

Soldat, aygua y foch aviat se fan
lloch.

Tan com més sabrás, més val-
drás.

Tan s' omple la mesura, que vessa.

Tan va lo canti á la font, que 's
trenca.

Testament de correcuyta surt es-
guerrat.

Tontos y entercats enriqueixen als
lletrats.

Tot se pot desacreditar, si no més
se mira per un costat (1).

Trista es la casa hon la gallina can-
ta y lo gall calla (2).

Una pregunta mereix una resposta.

Un avisat val per dos.

Un mal geni tot ho enreda.

Un mal musich espatlla una or-
questa.

Un nuvi ab cabells blanchs fa car-
nestoltas.

Un pare es prou per cent fills, y no
cent fills per un pare (3).

(1) *Nada existe en este mundo que no pueda des-
acreditarse, si no se mira más que por cierto lado,*
va escriure lo sabi Balmes.

(2) *Dum gallina canit gallus tacet improbus or-
do,* diu un refrà llatí.

(3) *Cum pater in centum natos bene sufficit unus,*
non centum nati pro patre sufficiunt, ensenya un re-
frà llatí.

Val més bona fama, que bona cara.

Val més conixer, que darse á conixer.

Val més haver de dir «xo» que «arri», y encare més no haber de dir res.

Val més llegir mil vegades un llibre, que mil llibres una vegada.

Val més sentència de metge, que de jutge.

Val més talent, que pa de forment.

Val més tenir, que poder pretenir (1).

Val més una gota de saber, que un mar de fortuna (2).

Val més un boig conegut, que un per conixer.

Val més un amich, que cent parents.

(1) *Minus est habere actionem quam rem*, diu la regla 204 de reg. jur. del Digest.

(2) *Pctior est cunctis opibus*, diu de la sabiduria lo llibre dels proverbis. *Mas vale saber que haber*, ensenya un refrá castellá.

Val més un bon vehi á la porta, que
un parent á Mallorca (1).

Vells y nins tots son afins.

Vi, oli y amich, tau més bo com
més antich.

Visca la gallina, visca ab sa pepida.

(1) *Mellior est vicinus juxta quam frater procul*,
llegim en lo llibre dels Proverbis.

TAULA

	<u>Pàg.</u>
Prólech.	5
I. Bons consells populars sobre religió y moral.	7
II. Sobre medicina é higiene.	31
III. Sobre economia casolana.	41
IV. Sobre filosofia, lleys, bona criança, port y tracte social, etc.	53

OBRES DEL MATEIX AUTOR

La Blasfemia (cuarta edició). — *Bernardita de Lourdes.* — *Carta á un pastor protestante.* — *La Incredulidad.* — *Guerra de Guerrillas.* — *Episcopologio Ampuritan.* precedido de una reseña histórica y arqueológica de Ampurias. — *Doctrina y jurisprudencia referentes á la excepción de las casas y huertos catorales de las leyes desamortizadoras.* — *Los protestants en nostres mercats.* — *Los periódichs dolents.* — *Camí ral de la Santa Creu.* — *Lo trebull en los dies festius.* — *Lo Pagés ondarrerit.* — *Calvari Amunt.*

